

Erfgoednieuws 04|2024

2 | [Uitdagingen voor het Visserijmuseum Zoutkamp](#)

6 | [Kaleidoscope: verborgen schatten uit de Universiteitscollectie](#)

9 | [Nieuw kinderboek Dansmoes van Harm de Jonge](#)

12 | [Verhalen van Groningen: De Januarivloed van 1916](#)

14 | [Tentoonstellingen en activiteiten in Groningen](#)

Het Visserijmuseum Zoutkamp bestaat dit jaar dertig jaar en de afgelopen drie decennia is er veel met en in het museum gebeurd. Gevestigd in een voormalige betonningsloods – een monument - aan de Reitdiepskade in het vissersdorp heeft het museum de afgelopen jaren een figuurlijke groei doorgemaakt. Zo is het bijvoorbeeld geregistreerd als museum dat aantoonbaar voldoet aan door de beroepsgroep gestelde criteria voor een kwalitatief hoogwaardige invulling van de functies van een museum. Deze landelijke ijkning wordt iedere vijf jaar herhaald, en onlangs hoorde het bestuur van het Visserijmuseum dat de registratie met vijf jaar is verlengd.

Hoe het begon

Enthousiaste dorpingen vonden het begin jaren negentig belangrijk dat de geschiedenis van Zoutkamp wordt bewaard en doorgegeven. In 1994 werd daarom het Visserijmuseum geopend want visserij en Zoutkamp zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Van lieverlee steeg de ambitie van het bestuur. Men wilde een zo professioneel mogelijk museum dat is gericht op het onderzoeken, verzamelen, bewaren, interpreteren en tentoonstellen van materieel en immaterieel erfgoed zoals de

Uitdagingen voor het Visserijmuseum Zoutkamp: een interview met voorzitter Berend Zwart

Over museumregistratie, verbouwplannen en hoe om te gaan met calamiteiten

Tekst: Thea Pol / Beeld: Visserijmuseum Zoutkamp en Jelte Oosterhuis (portret Berend Zwart)

International Council of Museums het verwoordt. Vandaar ook de ambitie om geregistreerd museum te worden (en blijven!). Tegelijkertijd wordt het Visserijmuseum nog steeds geleid door vrijwilligers, waaronder Berend Zwart (75), al twaalf jaar voorzitter van het bestuur. Hoe doen ze dat, zeker nu het museum verbouwplannen heeft. Met hem had de redactie een gesprek: over de toekomstplannen van het museum maar

ook over de gevolgen van een wolkbreuk boven Zoutkamp op Pinkstermaandag 2024 – Vlaggetjesdag – voor het museum.

Wolkbreuk

‘De wolkbreuk duurde ongeveer drie kwartier’ weet Berend. ‘Ik was deze Vlaggetjesdag niet zelf in Zoutkamp (Berend woont inmiddels al vijfentwintig jaar in Appingedam – red.) maar kreeg rond 18:00 uur een aantal foto’s per

Whatsapp van onze penningmeester. Die foto’s logen er niet om. Er stond water in het museum. Natuurlijk hebben wij als geregistreerd museum een collectiehulpverleningsplan, dat wij net daarvoor vanwege de herijking hadden geactualiseerd. Hierin staat beschreven welke acties ondernomen moeten worden bij stormschade, brand of waterschade in het museum. Bij brand bijvoorbeeld is het belangrijk dat

Het fenomeen Vlaggetjesdag stamt uit Scheveningen waar het jaarlijks het begin markeert van de haringvangst. In Zoutkamp wordt het hele jaar gevist, tot aan de jaren zeventig op platvis als schol en schar, op kabeljauw en garnalen maar tegenwoordig vooral op garnalen. Op initiatief van dokter Que huisarts te Zoutkamp, werd in 1959 ook in dit dorp Vlaggetjesdag geïntroduceerd met de bedoeling het toeristisch meer op de kaart te zetten. Sindsdien is Vlaggetjesdag bijna jaarlijks gehouden met uitzondering van de coronajaren. Schepen gaan op Pinkstermaandag het Lauwersmeer op en de vloot vaart de Garnalenkoningin en haar gevolg tegemoet.

allereerst de bezoekers en de medewerkers veilig het pand verlaten en pas daarna, als dat nog mogelijk is, welke collectieonderdelen geëvacueerd kunnen worden. Daarvoor hebben wij lijstjes samengesteld.'

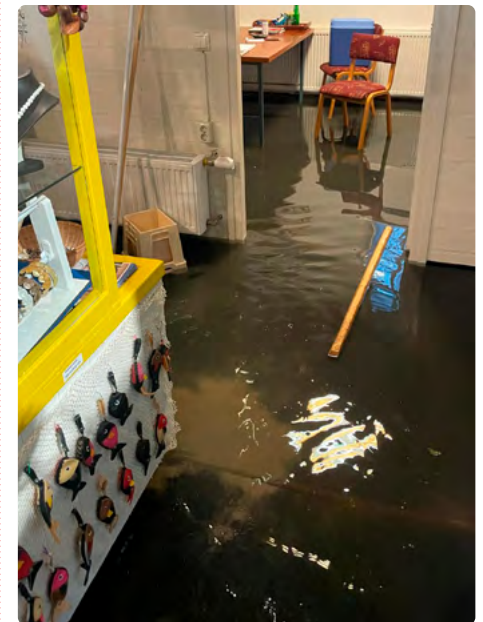
De gevolgen van de wolkbreuk
'De vloot was op de terugweg naar Zoutkamp' vertelt Berend 'en de bui was onderweg al gesignaleerd. Die kwam dan ook: net na de toespraak van de garnalenkoningin barstte de bui los. Gelukkig waren alle plechtigheden achter

de rug. De koningin en haar gevolg zochten onderdak in het museum. Er viel zoveel water dat dat niet zo snel verwerkt kon worden. Er kwam dus ook water in het museum. Gelukkig stond er vooral water bij de balie en in de kantoorruimte en maar heel weinig in het museum. De regenpijp, achterin het museum, een restant van toen het nog een bedrijfsgebouw was, kon het water niet aan en er ontstond lekkage. Momenteel is in het museum de jubileumtentoonstelling *200 jaar reddingwezen - redders op zee te zien* [zie pagina 5]. Voor dat doel hadden wij een schilderij in bruikleen van reddingmuseum Dorus Rijkers in Den Helder. En helaas constateerden wij bij de inspectie dat een paar druppels op het schilderij terechtgekomen waren, die waren uitgelopen. Bijna niet zichtbaar maar uiteraard moet je dit melden aan de eigenaar en de verzekering en dan treedt ook het collectiehulpverleningsplan in werking. De penningmeester en ik hebben ook onze behoud- en beheermedewerkster Anna Oostenbrug, zij werkt op kosten van het museum één dag in de week voor onze organisatie, ingeschakeld en samen concludeerden wij dat alleen het schilderij door de wolkbreuk was beschadigd.' De bruikleengever werd geïnformeerd

over de situatie en zij vonden dat het Visserijmuseum zelf de restauratie mocht regelen. Via een tip kwam het museum terecht bij een expert in Haren. Die heeft het schilderij bekeken en waarschijnlijk is alleen de vernislaag aangetast. Berend: 'Tot het einde van de expositie hangt het schilderij in het museum en daarna gaat het naar een restaurateur. Gelukkig is de schade relatief licht.'

'Dit was een leermoment voor ons. Vaker oefenen op wat te doen bij calamiteiten is wenselijk.'

'Deze calamiteit was de eerste keer voor ons' geeft Berend aan. 'Een leermoment. Het deed ons wel beseffen dat theorie en praktijk soms weerbarstig zijn. Wij hadden

steeds het gevoel dat het collectie-hulpverleningsplan natuurlijk nuttig is, maar dat wij het waarschijnlijk niet hoefden toe te passen. We willen met onze medewerkers vaker op calamiteiten oefenen. Het is belangrijk de medewerkers te betrekken bij de plannen. Investeren in kennisvermeerdering van de medewerkers vindt het museumbestuur belangrijk. Het is voor onze medewerkers altijd mogelijk cursussen te volgen zoals die Erfgoedpartners organiseert.'

Verbouw en verhalen

Het museumbestuur is momenteel druk met de plannen rondom de verbouw. Er ontbreken voorzieningen als toiletten en een garderobe. Daarnaast is er behoefte aan een groter depot. Ook wil men het verhaal van het museum verbreden. Daarvoor is historicus Albert Buursma ingeschakeld. Hij werkt momenteel aan enkele nieuwe verhaallijnen waaronder de (intern)nationale visserij, de schans met aandacht voor de zoutwinning, het dorp en de

bewoning, en de waterstaat. In 2023 is een bezoekersonderzoek gedaan door het Visserijmuseum waaraan 485 mensen meededen. 'De opmerkingen die zij maakten, nemen wij zeker mee.'

Financiering

Voor de realisatie van de verbouw en herinrichting is succesvol een beroep gedaan op het Waddenfonds, dat 1 miljoen euro ter beschikking stelt en het Visserij Ontwikkelplan dat € 815.000,- heeft toegezegd. Dat laatste fonds is vooral om vissersgemeenschappen in Nederland, waar het niet goed mee gaat, te steunen. Met de subsidie van het Waddenfonds kan ook de uitgave van een boek over Zoutkamp worden bekostigd. Dit boek wordt geschreven door

Albert Buursma. De financiering voor verwezenlijk van alle plannen is nog niet helemaal rond, maar het streven is om eind dit jaar met de uitvoering ervan te beginnen. Voor de subsidieaanvragen is een beroep gedaan op een voor het museum bekende architect maar aanbesteding is een voorwaarde van de fondsen. Er zullen dus meerdere architecten moeten worden uitgenodigd om met een voorstel te komen.

Verhalen

'Wij willen graag de verhalen van de vissers vastleggen' legt Berend uit. 'Als ik zie hoeveel mensen Zoutkamp bezoeken, dan kunnen wij daar als museum zeker van profiteren.' Het museum is één van de zes musea in het Groningse

Waddengebied dat zich binnen deze samenwerking presenteert. Deze samenwerking levert zeker voordelen op bijvoorbeeld op het gebied van pr, en naar elkaar verwijzen.

Het museumbestuur hoopt dat door de verbouw het aantal bezoekers zal toenemen van zo'n 6.000 bezoekers naar 10.000 bezoekers per jaar. Ook wordt overwogen de openingstijden te verbreden en het hele jaar dagelijks geopend te zijn.

Geconcludeerd kan worden dat het Visserijmuseum na dertig jaar nog springlevend is en dat het de ambitie heeft om ook in de toekomst een factor van betekenis te zijn bij het vertellen van het verhaal van het noordwestelijk kustgebied.

Visserijmuseum Zoutkamp

Reitdiepskade 11

9974 PJ Zoutkamp

www.visserijmuseum.com

Nog tot met 31 oktober te zien de tentoonstelling 200 jaar reddingwezen – redders op zee
Om het dertigjarig bestaan van het museum te markeren is de jubileumtentoonstelling '200 jaar reddingwezen – redders op zee' te zien. Hierbij staat de reddingsgeschiedenis in het oostelijk waddengebied centraal. Het museum laat met verhalen en middelen zien hoe de tijd vooruitgang bood; hoe met verbeterde techniek de risico's minder groot werden. Toch is het nog steeds een hachelijke onderneming voor de vrijwilligers om in zwaar weer mensen te redden. Speciale aandacht gaat uit naar de regionale redder Mees Toxopeus (1886-1974). Met zijn vindingrijkheid had hij internationale invloed op de veiligheid van redders. Mees Toxopeus is namelijk de pionier van de zelfrichtende motorreddingboot, waarvan de eerste - de Insulinde - werd gebouwd op de Groninger werf van Jan Niestern.

De expositie omvat drie thema's: de mensen en organisaties, de reddingmiddelen en uitrusting én de reddingsacties. Door middel van verhalen, beeldmateriaal en objecten ervaren bezoekers de bewonderenswaardige moed van de vrijwilligers.

200 jaar REDDERS OP ZEE

**VRIENDEN
LOTERIJ**

WISSELEXPOSITIE

Tot 31 oktober 2024, zie ook:
www.visserijmuseum.com

Dankzij een bijdrage van Stichting Heidema Medendorp Fonds kon deze expositie worden omlijst met foto's van leden van fotoclub De Marner Kiek.

Universiteitsmuseum: Kaleidoscope. Verborgen schatten uit de Universiteitscollectie

Tekst: Lars Hendrikman, met medewerking van alle medewerkers van het Universiteitsmuseum

Beeld: Universiteitsmuseum

In het 'Eeuwig geldend edict' – gewoonlijk toegeschreven aan de oprichter van de universiteit van Groningen in 1614, Ubbo Emmius - wordt de stad beschouwd als 'woonplaats van de Muzen', vanwege onder andere de zuivere lucht en overvloedige voedselvoorziening. Daaraan kan natuurlijk het Universiteitsmuseum worden toegevoegd. Waar moeten de Muzen anders wonen dan in een collectie van 100.000 objecten die vier eeuwen bestrijken, en alle takken van wetenschap vertegenwoordigen.

Tienduizenden objecten

Toen het Universiteitsmuseum Groningen in 1934 de deuren opende, roemde professor Gerardus van der Leeuw 'het vele werk uit liefde voor de zaak', voor 'het historisch materiaal dat dreigde verloren te gaan'. Dat kwam niet uit de lucht vallen. Nog geen 30 jaar daarvoor, in 1906, was het Groningse Academiegebouw afgebrand en waren er vele historische objecten in

vlammen opgegaan.

Na omzwervingen op diverse locaties in de binnenstad opende het museum in 1987 de deuren in het huidige gebouw, de voormalige Universiteitsbibliotheek. De collectie omvatte toen vooral universiteitsgeschiedenis. Sindsdien werd de collectie verrijkt met tienduizenden objecten uit voormalige faculteitsmusea en laboratoria zoals zoölogie, volkenkunde, psychologie en geologie.

Wie bepaalt?

In de Kaleidoscope tentoonstelling onthult het Universiteitsmuseum Groningen bekende en onbekende stukken uit de wonderlijke Universiteitscollectie. Maar hoe maak je zo'n selectie? Wie bepaalt wat belangrijk is en wat minder? Hoe vergelijk je appels met peren? Moet er een rijnsimulator in een auto uit 1984 in de tentoonstelling? Of een militair studentenvaandel uit 1665?

(spoiler alert: beide!)

.....

De medewerkers

Voor echte hoogtepunten had het museum houvast aan het collectieboek Panorama van de Wetenschap uit 2022, dat een mooie dwarsdoorsnede van de collectie beschrijft. Maar het museum wilde meer. We verzamelen immers ook stukken die in iedere tentoonstelling passen. Objecten die op het eerste gezicht weinig

opzienbarend lijken, maar wél deel uitmaken van die vier eeuwen wetenschapsbeoefening in het noorden. We kozen ervoor het net breed uit te werpen. We vroegen alle medewerkers objecten voor te stellen die wat hen betreft echt in de tentoonstelling moesten. Bekende vaste waarden, natuurlijk, maar vooral de onbekende museumstukken moesten nu eens aandacht krijgen. Het hielp natuurlijk dat we met al onze student medewerkers die dagelijks de balie bezetten en rondleidingen geven een veelheid aan vakinhoudelijke kennis in huis hebben, en dus persoonlijk voorkeuren. Een student archeologie draagt natuurlijk iets anders aan dan een

student medicijnen. Onze vaste medewerkers vertegenwoordigen ook een veelheid aan achtergronden en niet te vergeten tientallen jaren ervaring.

Jubilea

Met een longlist van objecten zijn we met zoveel mogelijk het depot in gedoken om de stukken te bekijken. We wilden weliswaar een brede dwarsdoorsnede uit de collectie tonen, maar ook een verhaal vertellen. Dat verhaal vormde zich als vanzelf tijdens de praat sessies, en mondde uit in een aantal thema's. Ten eerste de geschiedenis van de universiteit. De Rijksuniversiteit Groningen (RUG) vierde haar 82ste lustrum

in mei, dus daar wilden we aandacht aan besteden, net als de 90ste verjaardag van het Universiteitsmuseum dit jaar. Maar er is meer te vieren. Het rekencentrum van de RUG werd opgericht in 1964 en wordt dus 60 jaar. In Kaleidoscope is een aantal vroege computers opgenomen, en een maquette van het rekencentrum. Hier zie je als bezoeker ook hoe de eerste computers aan de universiteit werkten, te beginnen met de ZEBRA (Zeer Eenvoudige Binaire Reken Automaat) uit 1958. De rekenkracht die de universiteit tot zijn beschikking had en heeft had zijn weerslag op vele takken van wetenschap. Zo kon natuurkundige Felix Hess in 1975 met

dank aan de opvolger van de ZEBRA promoveren op de berekende baan van een boemerang. Het werd een standaardwerk. Toen Hess jaren later in Australië (!) informeerde naar literatuur over de boemerang kreeg hij zijn eigen boek in handen gedrukt.

Uit de hele wereld

De boemerang komt ook terug in het volgende thema dat de medewerkers van het Universiteitsmuseum vorm gaven: etnologie, of volkenkunde uit alle windstreken. Het is immers bij velen bekend dat het museum ook de collecties uit het voormalig Volkenkundig Museum Gerardus van der Leeuw herbergt met honderden objecten

uit zuidoost Azië, maar veel minder dat ook het leven op en rond de Noordpool in de collectie is vertegenwoordigd. En dus stukken uit Australië en eilanden in de Pacific.

Uit het Arctisch Centrum (opgericht in 1970) zijn voorwerpen uit het poolgebied afkomstig, zoals een ruggenwervel van een walvis, gereedschappen van walvisvaarders of voorwerpen gemaakt door de Inuit, de oorspronkelijke poolbewoners. Ontroerend is de fijn gebreide muts die is gevonden in het graf van een walvisjager op Spitsbergen. Dit soort mutsen werd in twee derde van alle graven op de Zeeuwse Uytzijdijk

aangetroffen, en verschilden onderling allemaal. Zeelieden konden elkaar aan deze muts herkennen, boven de dikke uniforme poolkledij. Tegenwoordig doet het Arctisch Centrum veel onderzoek op het gebied van klimaatveranderingen en poolecologie.

Onbekend materiaal

Het middelpunt van de tentoonstelling is afkomstig uit de natuurhistorische en zoölogische collectie met daarin talloze opgezette dieren, dierpreparaten en tekeningen. De opstelling met opgezette vogels bestrijkt alle uithoeken van de aarde en geeft

een inblik in de rijkdom van de collectie. We kozen ervoor niet alleen de meest bijzondere dieren te tonen, maar zoveel mogelijk, zolang dat beheerstechnisch en esthetisch kon. Met de tentoonstelling Kaleidoscope willen we de bezoeker verrassen met veel en onbekend materiaal.

De collectie natuurhistorie – afkomstig uit het ook al opgeheven Natuurmuseum – maakt al lang deel uit van het DNA van de RUG. In 1815 besloot Koning Willem I dat de drie hoger onderwijsinstellingen in Utrecht, Leiden en Groningen diverse verzamelingen van objecten moesten samenstellen, waaronder een natuurhistorische. Hoogleraar Theodorus van Swinderen (1784-1851) pakte deze handschoen op. Hij richtte in het begin van de 19e eeuw het Museum van Natuurlijke Historie op. Dankzij zijn vele wereldwijde contacten in de natuurhistorische genootschappen wist hij veel objecten geschonken te krijgen of te ruilen, ook van particuliere verzamelaars. Daarnaast kreeg hij uiteindelijk de uitgebreide verzameling fossielen en mineralen van Petrus Camper. Van Swinderens museum was gevestigd aan de Munnekeholm, maar verhuisde uiteindelijk naar de zolder van het nieuwe Academieggebouw in 1850.

Geschiedenis van Stad en Provincie

Verzamelen aan de RUG begon al veel eerder dan 1815; eigenlijk begon het op de dag van de oprichting met de stichtingsakte uit 1614. De eerste pedelstaf dateert van 1618 en het studentenvaandel uit 1665. Ook al vroeg werden er instrumenten aangeschaft voor demonstraties bij colleges, zoals de enkelvoudige luchtpomp uit 1698.

In 1906 ging het Museum voor Natuurlijke Historie, gevestigd in het Academieggebouw door brand verloren. Alleen de reliëfkaart van de provincie Groningen uit 1827 kon worden gered. Deze vormt nu de opening van de tentoonstelling, waarin ook duidelijk wordt dat de universiteit niet zou zijn wat ze nu is zonder Stad en Ommeland. Daarmee gaat de tentoonstelling Kaleidoscope niet alleen over de museumcollectie of de universiteit, maar over de geschiedenis van Stad en Provincie van 1614 tot nu.

De tentoonstelling Kaleidoscope is te zien tot en met 17 november 2024.

Universiteitsmuseum
Oude Kijk in 't Jatstraat 7a
9712 EA Groningen
www.rug.nl/museum

Harm de Jonge

Dansmoes

Illustraties Astrid Mulder

Hoogland & Van Klaveren

Dansmoes

Nieuw kinderboek Dansmoes van Harm de Jonge verschijnt in het Gronings én Nederlands

Tekst: Patricia Ottay/ Beeld omslag: Hoogland & Van Klaveren

Deze maand verschijnt Dansmoes; een bijzonder nieuw kinderboek van schrijver Harm de Jonge. Dansmoes is een vrolijke muis die houdt van dansen, maar bang is voor de donkere nacht. Om haar angsten te overwinnen krijgt ze hulp van verschillende dieren. Harm de Jonge heeft de afgelopen dertig jaren meer dan twintig kinder- en jeugdboeken geschreven. Dansmoes is het eerste kinderboek dat hij in het Gronings schreef. Daarna is het vertaald naar het Nederlands. De illustraties in het boek zijn gemaakt door de Groningse illustrator Astrid Mulder.

Dansmoes

Dansmoes houdt van dansen. Overdag is ze vrolijk en blij. Dan danst en schittert ze. Maar 's avonds is het anders. Dan komt het donker in het bos en die neemt de wereld weg. Dansmoes is bang voor het donker. Ze denkt dat het donker ook haar pakken wil. *Ast duuster wordt is Nacht doar boas en Dansmoes is baange veur dij bobbelkop.* Dansmoes woont alleen in haar holletje. Haar papa en mama zijn verdwenen.

't Is duustere Nacht weer,' monkelt ze.

'Zien oam let t haile bos snurken. Zo metain gaat Dag op berre. Den wordt tduuster en is Nacht hier weer boas.'

Dansmoes wil graag af van haar angst voor dat grote zwarte monster dat ze niet begrijpt. In haar eentje is dat moeilijk. Maar gelukkig ontmoet ze in ieder hoofdstuk een ander dier dat haar helpt. Zo komt *pauwhoane* voorbij, en *zaandhoaze*. Ook de soepschildpad en *hunnegbeertje* proberen Dansmoes van haar angst voor de nacht af te helpen. En *fleddermoos*, een bijna familielid van Dansmoes. Niet alleen helpen deze dieren Dansmoes, ze worden ook vrienden.

Kinderboekenschrijver

Harm de Jonge was docent Nederlands op de Pabo in Groningen toen hij in 1989 zijn eerste boek schreef. Sinds 1998 heeft hij zich helemaal toegelegd op het schrij-

HARM DE JONGE; FOTO: MARIJN OLISLAGERS

ven en inmiddels heeft hij een groot oeuvre van kinderboeken, zoals 'Het Peergeheim' en meer recent 'De Vogeltjesklok' en 'Josja Pruis' waarvoor hij de Woutertje Pieterjessprijs won. Voor het boek 'Vuurbom, de geschiedenis van een vriendschap' ontving Harm de Jonge in 2012 de Zilveren Griffel. In 2014 schreef hij het Kinderboekenweekgeschenk 'Zestig spiegels'.

Gronings en Nederlands

Harm de Jonge, geboren op 3 mei 1939, een jaar voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in Nederland, woonde in zijn kindertijd op een schip. Hij werd aan wal geboren bij zijn grootouders in

Groningen en daarna vertrokken ze weer naar het Roergebied om kolen te halen. Harm de Jonge: 'Ik ging pas naar school toen ik een jaar of acht was. Ik kwam in een pleeggezin en liep vaak even langs bij mijn grootouders. Daar heb ik het Gronings als tweede taal geleerd. Toen ik niet zo vaak meer bij ze kwam zakte het Gronings wat weg, maar ik ben het nooit helemaal kwijtgeraakt. Toen ik later Nederlands studeerde moest ik een bijvak kiezen en dat werd Dialectkunde, met bekende professoren als Klaas Heerema, Entjes en Sassen. Ik leerde van Heerema *hou moes noar muus gruide en oetkwam op muis.*'

Hoewel één boek van Harm de Jonge ('Laifste vrag', Begunstigersbouk 2008 van t Grunneger Bouk) door Fré Schreiber werd vertaald naar het Gronings had Harm de Jonge nog nooit zelf een boek in het Gronings geschreven. Fieke Gosselaar, streektaalconsulente van CGTC, nodigde hem uit dit te doen en zo kwam uiteindelijk 'Dansmoes' tot leven. Met dank aan Geesje Vos '*dij schrief-foutjes der uut hold het*'. Het bijzondere is dat het origineel in het Gronings is geschreven en daarna pas vertaald naar het Nederlands. Naast het prentenboek 'Dansmoes' verschijnt er dus ook een 'Dansmuis'.

Harm de Jonge: 'Het doen en laten van *mien moeskes* is in beide talen gelijk. Maar de gevoelens erbij waren verschillend. Het Gronings is een mooie taal recht op de man af, net als de mensen die het spreken. Het voornaamwoord zit bijvoorbeeld verpakt in de persoonsvorm: Kun je is gewoon *Kinst*. Kort en krachtig, compact als in het Latijns. Ik hou van de Nederlandse taal, *mor t Grunnegs is veur mie waarmeder, geeft meer emotie. t Was bie mie thoes kommen bie mien ootje.*'

Een kinderboek in twee talen uitbrengen heeft meerwaarde voor de taalontwikkeling van kinderen, vindt Harm de Jonge. Dit past ook

in de visie van Centrum Groninger Taal & Cultuur. Met Dansmoes hoopt de organisatie dan ook kinderen aan te moedigen om het Gronings te leren en te lezen. Harm de Jonge heeft geprobeerd het Nederlands dicht bij het Gronings te houden. '*Nait te veul mooie woorden as snoetjeknovveln en schuddeldouk* dus. Ik kan me voorstellen dat kinderen zelf proberen in het Gronings te lezen. Als ze een woord tegenkomen die ze niet kunnen thuisbrengen, dan kijken ze even in de Nederlandse versie. Dit geldt ook voor ouders en leerkrachten die voorlezen.'

Klain Trompbrogje

Eerdere kinderboeken schreef Harm de Jonge in het Nederlands, toch is in elk boek wel iets van Groningen en het landschap te herkennen. 'Veel boeken van mij spelen zich af in Groningen, met hier en daar wat over mijzelf. Als ik in de stad over de Meeuwerderweg of *t klain Trompbrogje* loop dan ben ik weer in mijn kindertijd. In mijn laatste boek 'De Vogeltjesklok' zitten we veel in het Noorderplantsoen. De burgemeester van de stad poetst daar koperen plaatjes op bijzondere bomen. Zit die man daar te poetsen tussen al die studenten!'

Harm de Jonge is blij dat hij door Centrum Groninger Taal & Cul-

ASTRID MULDER. FOTO: ERIK GROEN

tuur gevraagd is om een kinderboek in het Gronings te schrijven. *‘Mit de taal rond mien moeskes kwam ook mien verleden trogge. Lu van vrouger doken weer bie mie op. Perfester Heeremoa las mie gedichten in t Grunnegs veur. Perfester Entjes nam mie n tentoamen of in n cafeetje mit n pilske der bie. Wie pruiten haile tied meer over Gerrit Achterberg den over t Grunnegs en k kreeg n dikke aachte veur mien tentoamen.’*

Illustraties

Voor Dansmoes tekende de Groningse Astrid Mulder de illustraties. Astrid Mulder is tekenkun-

stenaar en studeerde eerder aan de Kunstacademie Minerva in Groningen en aan het Frank Mohr Instituut. Ze is gespecialiseerd in gedetailleerde illustraties vol natuurlijke patronen. De kijker kan verdwalen in de zoekplaatjes die Astrid maakt of kan zichzelf herkennen in de mythische wezens die voorkomen in de fantasierijke spookverhalen. Astrid Mulder zag in Dansmoes een droom van een illustratieopdracht. ‘Het is heerlijk om helemaal ergens in te kunnen duiken en daar maanden mee bezig te zijn. Zo kon ik in mijn hoofd in een mooie muizenwereld leven.’ In

de tekst zoekt Astrid alle elementen die tot de verbeelding spreken en in Dansmoes waren dat er veel. ‘Harm schrijft erg beeldend. Die elementen uit de tekst komen er sowieso in en dan ook nog dingen uit mijn eigen fantasie. De planten en paddenstoelen groeien er vanzelf bij en als je goed kijkt zie je dezelfde planten terugkomen in verschillende illustraties. Ik vind zelf de illustratie met alle ogen in de bosjes het mooist, vanwege de spannende sfeer.’

En het creëren van Dansmoes, de Nacht en de verschillende karakterdieren? ‘Dansmoes is een redelijk realistische jonge muis, met de oren wat groter en een lichtbruine vacht. Ik wilde haar lekker zwierig maken, met snorharen en een staart die dansen en een twinkeling in de oogjes. Na twee of drie muisjes had ik het karakter wel te pakken. De andere dieren zag ik meteen voor me, dan moet het alleen nog op papier. Ik zoek dan ook wel voorbeelden als referentiemateriaal.’

De uitdaging zat in de creatie van *t hunnegbeertje* en de Nacht. Astrid Mulder: ‘Een beer en muis verschillen in het echt nogal qua grootte, terwijl de andere dieren wat kleiner zijn. Hoe krijg je zo’n beertje dan in hetzelfde boek gestopt? Dan ga je dus spelen met perspectief, net als bij de Nacht.

De Nacht is in het boek natuurlijk heel eng. Maar kon niet te eng zijn voor de kleine kindjes, gelukkig had ik wat hulplijnen ingeschakeld en goed advies gekregen over de grote van de nagels en tanden.’

Dansmoes en Dansmuis verschijnen op 12 juli en de boeken zijn onder andere verkrijgbaar via de webshops van Uitgeverij Hoogland & Van Klaveren en Erfgoedpartners. Ook komt er verderop dit jaar nog een luisterboek-versie uit van *Dansmoes*. Scholen kunnen de speciale *Dansmoes* lesbrief, ontwikkeld door Centrum Groninger Taal & Cultuur aanvragen via info@cgtc.nl of downloaden vanaf de website www.cgtc.nl.

HC Groninger Archieven

De Verhalen van Groningen: De Januarivloed van 1916

Tekst: Emmy Wagenaar Hummelinck / Beeld: De Verhalen van Groningen

Het weer in de eerste twee weken van 1916 was onstuimig. Storm en harde wind wisselden elkaar af, het zeewater kreeg nauwelijks de kans om zich bij eb volledig terug te trekken. De genadeklap kwam in de nacht van 13 op 14 januari 1916, toen een stormvloed het water tot bijna ongekende hoogte opstuwde.

De Januarivloed (of Zuiderzeevloed) van 1916 was één van de ergste stormvloeden die ons land geteisterd hebben. Vooral de Zuiderzeekust kreeg er flink van langs. Dijken sloegen weg, de Zuiderzeedorpen en hun achterland liepen onder water. De roep om afsluiting van

de Zuiderzee kreeg weer kracht en Ir. C. Lely voltooide versneld zijn ontwerp voor de Afsluitdijk.

Delfzijl

In Delfzijl steeg het water hoger dan waar ook in Nederland, Het bereikte een hoogte van 4,32 meter boven NAP. Voordien steeg het water alleen tijdens de stormvloed van 1825 hoger, tot 4,60 meter, dat jaar met desastreuze gevolgen voor Groningen, Friesland en Overijssel. Hoewel men in 1916 niet voorbereid was op zo'n hoge waterstand (gerekend was op circa 70 cm boven NAP), viel de schade nog mee.

Maar ook hier ging het er heftig aan toe. De Kronijk van Delfzijl meldde:

'Het zeewater sloeg bij Weiwerd - Oterdum over de dijk. Het stond tot 2,5 meter tegen de Waterpoort op. Over de vloeddeuren van de sluizen in het Damsterdiep gutste het zeewater met een breede stroom schuimend naar binnen. In een ogenblik zelfs kwam het over de hoge deuren in de Eemskanaalsluis. In Weiwerd heeft men ook met het hoge water te doen. Het stoomgemaal is dag aan dag in werking.'

De harde noordwesterstorm joeg het zeewater de Eemsmonding in, waardoor twee schepen in de haven van Delfzijl lossloegen en bij Weiwerd op de dijk strandden. Een drijvende aanlegsteiger rukte zich los en dobberde nog aan één ketting in de haven rond en van het noordelijke havenhoofd zijn grote basaltblokken weggeslagen.

Richting Dollard

Op veel plaatsen sloeg het water met grote kracht over de kruin van de dijk, waarbij van Delfzijl tot in de Dollard aanzienlijke schade aan dijken en beschoeiing werd veroorzaakt. In de Dollard werden de dieren van de kwelder gehaald, maar ook binnendijks waren zij niet veilig voor het over de dijk slaande water. Bij

Oterdum brak de dijk op enkele plaatsen door en ook bij Termunterzijl werden er, dichtbij de nieuwe sluis, drie gaten in geslagen. Twee betonmuren, vier jaar eerder gebouwd ter bescherming van de dijk, werden weggevaagd.

Rottum

Het eiland Rottum had het zwaar te verduren. Na de stormvloed is het grotendeels overstroomd en een groot deel van duinen en dijk zijn weggeslagen. De weide is overdekt met een laag zand en de motorboot van de voogd is verdwenen.

En verder

Sommigen hadden profijt van deze storm, overal langs de dijk zijn balken, palen, planken

en zelfs vaten petroleum aangespoeld. Jutters sloegen hun slag om daaraan een goed zakcentje te verdienen. En natuurlijk kwamen veel nieuwsgierigen een kijkje nemen.

In de rest van Groningen liepen veel landerijen en huizen door opstuwend water onder water. Rond Midwolda stonden grote delen blank en ten zuiden van de stad bij de Peizerweg. Volgens het Nieuwsblad van het Noorden "ziet men een zee, 'n gezicht ver niets dan water en nog eens water."

6 meter

Sindsdien zijn de dijken hoger en breder gemaakt en uiteindelijk, na de verwoestende stormvloed in 1953, op 'Deltahoogte' gebracht. Nog twee keer heeft het water dergelijke hoogten bereikt. De Allerheiligenvloed in 2006 haalde in Delfzijl met een peil van 4,83 meter boven NAP de hoogste stand ooit, bijna geëvenaard door de Sinterklaasvloed van 2013 die tot 4,82 kwam. Maar die vloed hebben vrijwel geen schade aangericht. 'Want,' zegt het Waterschap, 'de dijken zijn berekend op 6 meter.'

[De Januarivloed van 1916 > De verhalen van Groningen](#)

Literair en muzikaal programma Grunnegers in t Gruin tijdens festival Dichters in de Prinsentuin

13 juli

Martinikerkhof Groningen

Erfgoedpartners | Centrum Groninger Taal & Cultuur (CGTC) presenteert zaterdag 13 juli op het festival Dichters in de Prinsentuin in Groningen het literaire/muzikale programma voor de Groningse taal: Grunnegers in t Gruin. Is er een groot verschil tussen het schrijven in het Nederlands en het Gronings? Wat is de meerwaarde van streektaal in de poëzie en wat geeft het Gronings extra mee aan streektaal-zang- en muziek?

Grunnegers in t Gruin staat twee keer in de planning op locatie Martinkerkhof Podium, elke keer treden andere dichters op. Van 11:45 tot 12:30 uur leest Fieke Gosselaar, schrijfster en streektaalconsulente van Centrum Groninger Taal & Cultuur, werk voor van Simon van Wattum. Dichter en schrijver Hanne Wilzing treedt op en Groninger troubadour en singer-songwriter Jan Henk de Groot speelt een aantal liedjes van zijn nieuwe album Fiene. Tijdens het tweede deel van Grunnegers in t

Gruin, van 14:45 tot 15:30 uur, komt schrijfster Ingeborg Nienhuis voordragen uit eigen literair werk. Ook is er aandacht voor het Drents en voor het Nedersaksisch over de grens: het Plattdeutsch. Dichter Egbert Hovenkamp II treedt op met gedichten in het Drents. Die Tüdelband, bestaande uit Mire Buthman (zang, gitaar) en Malte Müller (drums), komt speciaal over vanuit Hamburg. Tijdens het festival laat het muziekduo in een speciale setting hun eigenzinnige en dansbare popliedjes in het Nederduits - Plattdeutsch, of kortweg 'Platt' – horen aan het publiek.

Dit programma tijdens Dichters in de Prinsentuin, en alle andere programma's op zaterdag en zondag overdag, is gratis toegankelijk. Grunnegers in t Gruin is onderdeel van het poëziefestival Dichters in de Prinsentuin op 12, 13 en 14 juli 2024 in de Prinsentuin (e.o.) van Groningen.

Voor meer informatie en het complete festivalprogramma kijk op www.noordwoord.nl/dichtersindeprinsentuin

Gouden Rand Festival: Hongerige Wolf 12, 13 en 14 juli
Hongerige Wolf

Het dorp Hongerige Wolf ligt diep in Oost-Groningen, waar het met zijn zeventig inwoners balanceert op de rand van de bewoonde wereld. Wie een beetje doorfietst, fietst in een paar minuten door het hele dorp heen, waar de weg doodloopt tegen de dijk. Is dit het einde van de wereld? Of het begin van de verbeelding?

Hongerige Wolf is een bijzondere plek, niet in de laatste plaats vanwege de bijzondere naam

van het dorp. Wie het de bewoners vraagt, krijgt in alle gevallen een interessant antwoord: er gaan meerdere theorieën over rond in het dorp. Door de geschiedenis heen trok Hongerige Wolf de interesse van kunstenaars en grootdenkers. De creatieve vonk is in het dorp nog lang niet uitgedoofd. De bewoners doen actief mee aan het festival. Tuinen worden opengesteld voor optredens, schuren veranderen in cafés, tuinhuisjes in logeerkamers en de festivalgangers worden met trekkers uit het dorp over het festivalterrein vervoerd.

Verwacht op Festival Hongerige Wolf geen programma met alleen maar grote namen. Het is een eenvoudig, ongerept en vernieuwend festival waarbij de zwerftocht door het landschap, de ruwe schoonheid van nieuwe muziek en de vindingrijkheid van kleinschalige theaterproducties centraal staan. Hier treft het publiek bands, voorstellingen, beeldende kunst en literatuur, strobalen én lekker eten.

Praktische informatie

Vrijdag 12 juli 2024 begint het festival om 14:00 uur. Zaterdag- en zondagochtend is er een kinderprogramma vanaf 9:00 uur en zijn er

activiteiten rondom de camping. In het dorp begint het programma rond 10:00 uur. Waar: diverse locaties in het dorp Hongerige Wolf.

[TICKETS](#) | [PROGRAMMA](#) | [INFORMATIE](#)

Over de Gouden Rand Festivals

Het Groningse platteland is de afgelopen jaren een levendige scene voor meerdaagse festivals geworden. Langs de noord(oostelijke) rand van de provincie is een slinger van festivals ontstaan die het 'goud' van het gebied – de eeuwenoude wierden, de weidse polders, de langgerekte dijken, de monumentale gebouwen en de markante dorpen – als inspiratiebron en podium kiezen.

De festivals hebben de ambitie om zoveel mogelijk mensen mee te laten doen aan kunst, cultuur en erfgoed. Daarom slaan ze de handen ineen met Erfgoedpartners | Centrum Groninger Taal & Cultuur voor de gezamenlijke publiciteitscampagne *Gouden Rand Festivals Groningen*, een campagne voor het stevig(er) op de kaart zetten van de festivals en het 'goud' langs de rand van Groningen.

Zummerbühne: De Grote Vloed

14 augustus tot en met 8 september
Oosterwijtwerd

Zummerbühne De Grote Vloed is een spannende muziektheatervoorstelling over de kracht van water, liefde en opstand. Met livemuziek door een groots orkest en een koor. De voorstelling is te zien in Oosterwijtwerd, een klein dorp met 150 inwoners tussen Loppersum en Appingedam in de gemeente Eemsdelta.

Muziektheater over liefde en opstand

Het is 1509 en waar nu de Dollard ligt, bevinden zich ruim twintig dorpen. Aisa, een zeventienjarig meisje dat is weggestopt in een klooster, lijdt aan het onrecht dat zij ziet. Onrecht dat door haar eigen vader wordt aangericht. Aisa wordt geplaagd door visioenen over een verwoestende vloedgolf. Ze wil die visioenen in de openbaarheid brengen en de mensen bewegen om in opstand te komen. Maar dat betekent de strijd aangaan met haar eigen vader. Lukt het haar de dorpelingen te overtuigen? En wat betekenen eigenbelang, je geweten, liefde en loyaliteit als je voor een allesbepalende keuze staat?

Over de locatie

Oosterwijtwerd heeft tegenwoordig nog maar 150 inwoners. In de middeleeuwen was dat wel anders: op de wierde van Oosterwijtwerd stonden rond 1450 een borg, een kerk, een pelgrimshuis én een klooster. De Mariakerk is het enige gebouw dat is overgebleven uit die tijd en staat centraal in het decor van De Grote Vloed.

De kerk ontleent haar naam aan het Maria-beeld dat daar stond. Het beeld is daar terechtgekomen nadat in de veertiende eeuw de kerk in Appingedam van patroonheilige veranderde. Het beeld en bijbehorende relikwieën zorgden voor een grote toestroom van pelgrims naar Oosterwijtwerd. Het dorp werd een bedevaartsplaats en er werd een pelgrimshuis gebouwd.

Het klooster behoorde tot de Johanniterorde. Bij de Johanniters in Groningen en Friesland hadden vrouwen, anders dan in de rest van Europa, een groot aandeel in het kloosterleven. Ook vrouwen zonder bruidsschat konden intreden in het klooster, wat niet gebruikelijk was. De kloosterlingen zetten zich in voor de gemeenschap door middel van onderwijs, wetenschap, landbouw, ziekenzorg en waterbeheersing. Zo legden ze dijken, kanalen en 'zijlen' aan om stukken land droog te leggen of houden. Een 'zijl' is een afwatering van een binnendijks water naar getijdewater.

Door de overstromingen in het gebied werd het werk er voor de kloosterlingen niet makkelijker op gemaakt. Er waren regelmatig dijkdoorbraken van de Eems en de Dollard of het zeewater dat door de Fivelmonding het land in kwam.

Over Zummerbühne

Zummerbühne produceert jaarlijks grootschalig, herkenbaar muziektheater op locatie met een sterke verbinding met Groningen. Ieder jaar op een andere plek in de provincie, ieder jaar met een andere voorstelling, waarbij een hoofdrol is weggelegd voor de rijkdom van het Groninger landschap en haar inwoners. Uitgevoerd door professionele acteurs en musici van naam, aangevuld met amateurs uit de regio. De Grote Vloed is de derde productie van Zummerbühne.

Praktische informatie

Wanneer: 14 augustus t/m 8 september (veel voorstellingen zijn al uitverkocht)

Waar: Oosterwijdwerd. [TICKETS](#)

ZomerDRUKte

juli

GRID Grafisch Museum Groningen

Een maand vol bijzondere activiteiten. In de tijdelijke locatie van GRID Grafisch Museum, Het Kasteel (Melkweg 1, Groningen), is er de hele maand juli van alles te beleven. Zo geeft kunsthistorica en Werkman-expert Anneke de Vries een lezing, zijn er bijzondere workshops te volgen in de Werkmantechniek en op de riso-printer (een Japanse stencilmachine), en zijn er speciale stadswandelingen.

Speciaal voor kinderen is er de workshop 'Dicht maar, Druk maar' die samen met het Poeziëpaleis wordt georganiseerd. Onder leiding van een dichter schrijven kinderen eerst hun eigen gedicht, om het vervolgens zelf te illustreren met de Werkmantechniek of via de RISO-printer. Het volledige programma is te vinden op de website van GRID en hun social media kanalen.

Maritieme tentoonstelling

Van turfschip tot coaster

tot en met 7 augustus

Huis van Cultuur en Bestuur Hoogezand

In het kader van Delfsail hebben de Historische Scheepswerf Wolthuis en modelbouwers Harrie en Wicher Patje een maritieme tentoonstelling georganiseerd die te zien is in het Huis van Cultuur en Bestuur in Hoogezand. Veel inwoners van Foxhol, Westerbroek, Hoogezand en Sappemeer, die vroeger op een werf hebben gewerkt, zijn niet in de gelegenheid om Delfsail te bezoeken.

Bij het historisch archief in het Huis van Cultuur en Bestuur kunnen ze de geschiedenis

van de werf Wolthuis en oude gereedschappen bekijken. Bij de achteringang van het Huis van Cultuur en Bestuur zijn scheepsmodellen te bewonderen van coasters die langs het Winschoterdiep zijn gebouwd.

MARITIEME EXPOSITIE

7 JUNI TEM. 7 AUGUSTUS 2024

HUIS VAN CULTUUR EN BESTUUR, HOOGEZAND

Modellen van aan het Winschoterdiep gebouwde schepen.

Oude gereedschappen, die werden gebruikt bij het klinken en andere werkzaamheden.

Doorlopende PowerPointpresentatie met foto's van schepen, die als model worden getoond.

De expositie wordt geopend op 7 juni om 13:00 uur door burgemeester Adriaan Hoogendoorn en Jolanda Klunder. Tijdens de opening vindt de doopplechtigheid plaats van het model van een door Bodewes-Volharding gebouwd schip.

De expositie is te bezoeken tijdens de openingsuren van het Gemeentehuis en de toegang is gratis.

VAN TURFSCHIP TOT COASTER

Blotevoetenpad Slochterbos

tot en met 31 augustus

Landgoed Fraeylemaborg Slochteren

In het Slochterbos bij de Fraeylemaborg kun je deze zomer met je blote voeten voelen hoe grond aanvoelt, op een pad langs struiken, bomen en planten die je kunt voelen en ruiken. Een pad waarlangs je leuke dingen kunt beleven, zoals waterpret, klimmen, balanceren en wiebelen. Ook wandel je langs de follies, verrassende gebouwtjes en soms zelf dwars door de vijver.

Naast de belevenis van de blote voeten zijn op de wandeling veel mooie houten installaties geplaatst voor muzikale en zintuigelijke ervaringen. Deze zijn van hout uit het park gemaakt door Klaas Schipper en zijn medewerkers van Stichting De Olle Bongerd.

Na afloop is er een gelegenheid om je voeten te wassen.

Om het Landgoed Fraeylemaborg te steunen wordt een bijdrage gevraagd voor het blotevoetenpad. [Koop je tickets hier](#) of kom spontaan langs. Je ticket wordt omgewisseld voor een bandje en dan kun je van start. Lengte ongeveer 3,5 kilometer.

.....
Tentoonstelling André Volten in het Berlagehuis Usquert tot en met 1 september

Ook deze zomer (juli en augustus) is in het Berlagehuis een tentoonstelling te zien, georganiseerd door de Stichting Berlagehuis Usquert. Deze keer met en over het werk van ruimtelijk [beeldend kunstenaar André Volten](#). Directe aanleiding is het feit dat in buurdorp

Uithuizen al sinds 1955 zijn eerste opdrachtwerk voor de openbare ruimte staat, destijds voor het Arbeidsbureau. Speciaal aan zijn werkwijze was dat hij geen tekeningen van en voor zijn ruimtelijke ontwerpen maakte, maar altijd maquettes, en dan niet zozeer een maquette (of model) van het beeld zelf maar vooral van de plek waar dat beeld zou moeten komen te staan. Daar zit dus een heel directe link met architectuur en vandaar dat de stichting dat een interessant en passend onderwerp voor in het architecturale kunstwerk, dat het Berlagehuis is, vond.

De tentoonstelling is ook te zien in de buurvilla van het Berlagehuis, De Greede. Deze villa staat momenteel leeg na het vertrek van woningstichting Goud Wonen. Zij geven Stichting Berlagehuis Usquert gelegenheid het voor de tentoonstelling te gebruiken. Daar is een aantal van Volten's schilderijen én van zijn reliëfs te zien, de tussenvorm, totdat hij volledig ruimtelijk begon te werken. De tentoonstelling start op vrijdag 5 juli (opening) en is wekelijks open van donderdag tot en met zondag: van 11:00 uur tot 17:00 uur. De tentoonstellingsrouting start in De Greede, waar ook de entreekaartjes verkocht zullen worden.

Colofon

Jaargang 5, nummer 4, juli 2024
ISSN: 24-05-8270

Redactie:

Thea Pol, Patricia Ottay

Met medewerking van:

Lars Hendrikman,
Emmy Wagenaar Hummelinck

Wilt u reageren of heeft u kopij:

info@erfgoedpartners.nl

Vormgevingconcept en lay-out:

Gerard de Vries, Smartmobiletour.nl

Erfgoednieuws is de digitale
nieuwsbrief van Erfgoedpartners en
CGTC en verschijnt iedere zes weken.
Deze nieuwsbrief kon tot stand komen
mede dankzij de jaarlijkse subsidie van
de Provincie Groningen.

Erfgoedpartners | CGTC

Berlaghuis

Raadhuisstraat 3

9988 RE Usquert

www.erfgoedpartners.nl

www.cgtc.nl

CGTC Centrum
Groninger
Taal & Cultuur

ERFGOEDPARTNERS

